

M. Saim UYSAL

Seçim sonrası yapısal reform beklentileri

5.4.2019

Geçtiğimiz hafta içinde açıklanan ekonomik verileri özetlemeden önce ülkemiz bir “yerel seçim”i üzücü birkaç hadise dışında salimen tamamlamış oldu. Önümüzde dört buçuk yıllık seçimsiz bir süreç var. Mart ayı enflasyon oranı TÜFE’de %19.71, ÜFE’de %29.64 olarak açıklandı. Çekirdek enflasyonun %17.5’a gerilemesi olumlu. Çifthanede katılık ve yapışkanlık devam ediyor. Son dönemde yaşanan kur oynaklıkları ve TÜFE-ÜFE arasındaki %10’luk kapanmayan fark önümüzdeki dönemde enflasyonu olumsuz etkileyecek. Merkez Bankasının belirttiği gibi maliyet yönlü fiyat baskısı devam edecek. Bu durum Nisan ayındaki “faiz indirimi” ihtimalini tamamen ortadan kaldırdı. Açıklanan bir diğer ekonomik veri dış ticaret rakamları. İhracat artışındaki azalma gittikçe artmakta, ithalat azalışı da aynen devam etmektedir. 2018 döviz kuru kuru artışının olumlu etkisi gitgide azalmaktadır. Cari açıkta bu nedenle olumlu artış olmakla beraber uluslararası rezervlerimiz azalmaya devam ediyor. Tek olumlu çıpamız olan kamu maliyesinde de bozulma oranları yerel seçimler nedeniyle daha da arttı. Daha önceki krizlerde yüksek faiz dışı fazlalar sıkı para politikasına eşlik ettiğinde hem enflasyonun hem de risk primlerimizin (CDS ler gibi) düştüğünü görmüştük. Bu dönemde gitgide bu politikaların gevşediğini gözlemliyoruz. İşsizlik çığ gibi büyüyor potansiyel büyümemiz düşüyor. Jeopolitik riskler ve S-400 gerilimi canlılığını devam ettiriyor.

Yapısal Reform Beklentileri:

Toplumun tüm kesimlerinde (piyasalar-reel sektör-finans sektörü-tüketiciler) bu dönem yapısal reform beklentisinde consensus halindedir. Kuşkusuz dilimize pelesenk ettiğimiz bu yapısal reformları realize etmek kolay bir olgu değil. 2008 sonrası yaşanan süreçte ekonomik karar mercilerinin yapısal reform adıyla yürüttüğü politikalar toplumun beklentisindeki yapısal reform anlayışından hayli uzakta. Ekonomik sorunlarla tam ve gerçek anlamda yüzleşilmediğini, doğru teşhislerin yapılamadığını, ekonomi bürokrasisi yeterliliğinin gitgide azaldığını müşahade ettik. Bu nedenle korkarız ki “Dağ fare doğurmasın”.

En Büyük Problem Dış Borçlarımız

Toplumumuzun tüm kesimlerinin dış borcu var. Hazine, reel sektör finans sektörü, yerel yönetimler. 2018 yılı sonu itibariyle toplam borcumuz 116 milyar doları kısa, 329 milyar doları uzun vade olmak üzere 445 milyar dolar. Brüt borcumuzun milli gelire oranı ise 2002 yılında %54.8 iken 2018 sonunda %56.7 ye yükseldi. 2019 yılı ilk çeyreğinde bu borçlar bir miktar daha arttı. Borçlarımızın dağılımına gelince; hane halkımızın nette döviz borcu yok. (2009 yılında getirilen doğru düzenleme ile hane halkının döviz cinsinden borçlanmasının önüne geçilmişti). Özel sektörün brüt dış borcu da milli gelirimizin %38 ine ulaştı. Bu borç miktarları göz önüne alındığında rezervlerimiz oldukça düşük. Merkez Bankası rezervlerinin brüt dış borçlara oranı %16, kısa vadeli dış borçlara oranı ise %63. Bu oranlar 2002 yılında sırasıyla, %21 ve %163 düzelerindeydi. Borçlarımızın seviyesi kırılganlık unsurlarını arttırmaktadır. 2018 döviz ve faiz şokundan sonra reel sektörün banka borçlarını ödemede ciddi sıkıntıları var. Standart and Poors'un son değerlendirmesi olumlu. Değerlendirme, "Türk özel sektörünün şartlar değişmezse borç çevirmesinin üstesinden gelinebileceği" yönünde. Ancak bunun için bilançosunun genişlememesi ve Türk Lirasına güvenin tesis edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Dikkat edilirse en büyük sorun yüksek dış borçluluğumuz, güven ve TL'sındaki istikrasızlık. Bu hususlar, krizlerde kırılganlık unsuru olarak değerlendiriliyor. Vatandaşlarımız da kendini koruma içgüdüleriyle dolarizasyona gidiyor. Yerleşiklerin döviz mevduatı toplam tasarrufların yarısına ulaştı. Kamunun dış borcunun düşük olması herhangi bir artı getirmiyor. Kriz sonralarında özel sektör nedeniyle bozulan bankacılık sisteminin rehabilite edilmesinde özel sektörün dış borçları kamu borcu haline geliyor. Önümüzdeki seçim sonrası dönemde yaşanacak daralma ile herkesinin geliri reel olarak geri gidecektir. Çünkü artık ilave borçlanmak bir yana borç ödemek zorunda kalacağız. Unutmayalım ki borç yiyen daima kesesinden yemiştir. Kurumsallaşmayı hakim kılmadan, kural bazlı çalışan bağımsız kurumları oluşturmadan, evrensel standartlarda kuvvet ayrılığına dayalı demokrasi ve hukuk düzeni sağlamadan "Yapısal Refom" çalışmalarını adına bir sonuç almamız mümkün görünmüyor.